

EVROPSKA PRAVNA ZGODOVINA

*Temeljni pregled s poudarkom na angleškem,
francoskem in nemškem prostoru ter poglavja
o pravni zgodovini na Slovenskem*

Marko Novak
David Vidmar

LEXPERA®

GV
ZALOŽBA

Ljubljana 2025

Predgovor

Z ustanovitvijo svoje države je slovenski narod izsanjal svoj zgodovinski sen. Uresničila se je pravotvornost oziroma sposobnost slovenskega naroda, da ustvarja lastno pravo, kar so v zgodovinskih primerih, ko je bilo našim prednikom to sploh dano, dokazovali slovenski pravni zgodovinarji v preteklosti. Njihova dela, denimo dela Metoda Dolenca in Sergija Vilfana, so bolj poudarjala nacionalno pravno zgodovino in delno zanemarjala splošno, v našem primeru predvsem evropsko pravno zgodovino, zato se zdi primeren trenutek, da to vrzel zapolnimo. Obenem pa ne pozabimo na vse poti in stranpote, ki jih je moral slovenski narod prehoditi, da smo zdaj tam, kjer smo – v veliki družini evropskih narodov – svobodni in enakopravni.

Mozaik je sestavljen iz številnih delov, nov produkt se dvigne z ramen predhodnikov. V sodobnem prostoru ni veliko pravnih zgodovinarjev, zato se njihova dela nujno medsebojno oplajajo. Tu je treba kot podlago za knjigo Evropska pravna zgodovina nujno omeniti intelektualno izročilo sodobnikov: Sergija Vilfana, ki je najbolj zaznamoval moderno slovensko pravno zgodovino, Vladimirja Simiča, Katje Škrubej in Boruta Holcmana. Najin prispevek je načrtan tako, da njihovo delo poskuša dopolniti – podati splošno znanje in morebiti zapolniti še kakšno manjšo vrzel.

Monografija, ki je v tej obliki delo dveh soavtorjev, je začela nastajati v nizu seminarjev oziroma delavnic o pravni zgodovini za peščico študentov, ki so poleg prava študirali zgodovino ali že bili njeni diplomanti. Dva od njih, Bruno Vehar in Maja Tomašević, sta tudi poprijela za pisanje in ob mojem prispevku ter pomoči je nastalo študijsko gradivo kot del obvezne literature za predmet Pravna zgodovina, ki pa nikoli ni bilo natisnjeno, saj ni bilo zaključeno. Imel sem srečo, da se je čez nekaj let za pravo začel zanimati David Vidmar, soavtor, po izobrazbi magister zgodovine, zdaj asistent pri predmetu Pravna zgodovina na Evropski pravni fakulteti Nove univerze, ki je bil pripravljen ne le zapolniti manjkajoče vrzeli, temveč celotno besedilo tako rekoč ponovno zapisati in pravnim odlomkom dati zgodovinski dejstveni kontekst. Tako so številne pravne veje in debla dobili svoje korenine. Moja soavtorska zahvala gre predvsem njim: Brunu, Maji in Davidu!

Marko Novak

Zgodovina prava je pripoved o tem, kako je človek prešel iz naravnega stanja, zaznamovanega z argumentom moči, v pravno stanje, v katerem prevladuje moč argumenta. Ta zgodba ne prikazuje le razvoja pravnih norm in institucij, temveč tudi poskus razumevanja, kako je pravo skozi stoletja spremenilo človeka, mu omogočilo napredek ter ga kljub napakam in stranpotem vse bolj usmerjalo k ideji pravičnosti pri urejanju družbenih odnosov. Zaradi tega je poznavanje pravne zgodovine (oziroma njenih grobih orisov) ključno za vsakega pravnika – medtem ko pozitivnopravne znanosti iz študenta prava izklešejo dobrega pravnika, pa je nalogo ne-, nad- in metapravnih ved nekoliko težje obrazložiti. S poznavanjem pravne zgodovine pravnik sicer ne bo dobil dodatnega znanja, ki ga bo usmerjalo pri vsakodnevnih opravkih na sodišču, z razmišljanjem o pravni filozofiji ne bo dobil večšin, kako pripraviti notarski akt, z razumevanjem teorije prava pa bo sicer razumel sistem, v katerem deluje, vendar je dvomljivo, kako bo to teoretično znanje znal uporabiti v praksi. Zakaj je pa kljub temu pomembno, da se pravnik spozna na teoretične teme, ki izhajajo iz nepozitivnopravnih ved, in zakaj to znanje ni le potrebno, marveč ključno?

Pravo ni zgolj skupek pravil, temveč družbeni pojav, ki se skozi čas razvija in je tesno povezan s kulturo, etiko ter političnimi in ekonomskimi okoliščinami. Omenjene »teoretične« vede pa pravnikom omogočajo, da te vezi tudi razumejo. Brez teh znanj bi se namreč omejili na mehanično uporabo pravil, ne da bi razumeli njihov širši kontekst, kar bi lahko vodilo v nepravilne odločitve ali neustrezne reforme. Široko pravno znanje omogoča kritično mišljenje, prilagodljivost in sposobnost argumentacije, ki presega zgolj tehnicistično razumevanje prava. Drugače povedano; če je namen pozitivnopravnih predmetov, da oseba postane dober pravnik, je namen disciplin druge skupine, da poskrbijo, da pravnik (p)ostane tudi dober človek.

Cilj knjige je predstaviti ključne etape v razvoju prava (v evropskem prostoru), pri čemer se osredotočamo na njegove najpomembnejše pravne sisteme in teorijo pravne zgodovine na splošno, institucije in principe. Poseben poudarek je namenjen vplivu grške (politične) misli in rimskega prava, srednjeveških pravnih virov in razumevanj, gradnji države v času zgodnjega novega veka, kodifikacijam v devetnajstem stoletju ter preobrazbi prava v kontekstu evropskega povezovanja v dvajsetem in enaindvajsetem stoletju. Skozi prikaz primarnih virov se obravnavajo tudi pravni mejniki, ki so oblikovali temeljne pravne vrednote, kot so vladavina prava, človekove pravice in demokratična načela. Delo je namenjeno tako študentom prava kot širšemu krogu bralcev, ki jih zanimata pravna zgodovina in razvoj pravnih sistemov. Upava, da bo knjiga pripomogla k boljšemu razumevanju prepletanja zgodovinskih in pravnih procesov ter vloge prava v oblikovanju evropske družbe. Naj bo torej to potovanje skozi evropsko pravno zgodovino navdihujoče in poučno.

Zgodovina se nikoli ne dogaja v vakuumu, oddaljena od preostalih sočasnih dogodkov in vplivov, in tudi pri tej knjigi je tako. Rokopis se opira na številne odlične študije pravne in splošne zgodovine iz slovenskega okolja, pri čemer naj navedemo predvsem dela Janeza Kranjca, Rajka Bratoža in Katje Škrubej, če omenimo samo nekatere najpomembnejše izmed novejših piscev, pri starejših avtorjih pa je treba omeniti izjemni prispevek Sergija Vilfana in Metoda Dolenca k slovenski pravnozgodovinski znanosti. Najina knjiga tako ne bo prva pripoved o pravno-političnem razvoju v slovenskem prostoru, temveč nadgradnja, primerna za pokrajino enaindvajsetega stoletja. Vsak avtor je po svoje opisoval zgodovino prava; pri nekaterih je poudarek na narodu, pri drugih na ideologiji, pri nekaterih na faktografsko močnem opisovanju, spet pri drugih na primarnih virih. Namen najinega dela pa je v zgodbo o razvoju prava dodati izrazito evropocentrično, a sočasno nadnacionalno noto. Pri tem lahko poudarim, da je odločitev za omejitev zgodovine prava na zgodovino prava v Evropi zavestna in potrebna. Ta knjiga namreč izhaja iz argumentirane prepričanja, da se je pravo, kakršno poznamo danes in kakršno usmerja celotno globalno pravno-politično usmeritev, razvilo ravno v Evropi, se tukaj izpopolnilo in se v stoletjih evropske ekspanzije usidrilo na vseh straneh zemeljske oble. Tako je pripoved bolj globalna kot dosedanje slovenske študije in vidi v poznavanju prava celotnega kontinenta (in neomejeno z nacionalnimi razvoji) način, kako se pravo lahko zares razume.

Upam, da bo študija v bralcih spodbudila zanimanje za pravno zgodovino, sočasno opominjala, kolikšen je pomen prava kot sistema dobrega in pravičnega, ter spodbujala pravnike, da se z zavedanjem o vlogi svojega poklica prek prizme historičnega razvoja trudijo oziroma trudimo ostajati kot pravniki dobri ljudje, zavezani k poštenosti in spoštovanju ne le pravnih načel, marveč občin človekovih vrlin.

Na koncu naj se zahvalim prof. dr. Marku Novaku, da me je povabil k projektu, me spodbujal in omogočil, da sva skupaj ustvarila besedilo, ki nama bo obema v ponos, stroki v pouk ter javnosti v užitek pri branju.

David Vidmar

Kazalo

Predgovor	5
1 PRAVNA ZGODOVINA KOT ZNANOST	19
1.1 Od slovenske pravne zgodovine v veliko družino evropskega kontinentalnega prava	21
1.2 Pravna zgodovina kot znanost	24
1.3 Zgodovinski tipi prava, pravni viri in posamezni instituti...	28
1.3.1 Metafizični tip prava	29
1.3.2 Tradicionalno pravo	31
1.3.3 Racionalno pravo	33
1.3.4 Alternativno pravo	35
1.4 Metode pravnozgodovinske znanosti	38
1.4.1 Splošno	38
1.4.2 Deskriptivno-kronistična metoda	39
1.4.2.1 Sinhrona metoda	39
1.4.2.2 Sistematična metoda	40
1.4.3 Primerjalnoanalitična metoda	41
1.4.3.1 Medzgodovinska metoda	41
1.4.3.2 Zgodovinsko-kontemporalna metoda	43
1.4.4 Vzročna metoda	44
1.4.4.1 Dolgodobna, srednjedobna in kratkodobna vzročnost	44
1.4.4.2 Nadaljnja členitev vzročnosti	47
1.4.5 Metoda pravne simbolike	48
1.4.5.1 Pravna ikonografija in pravna simbolika	48
1.4.5.2 Jungova simbolika in pravo	50
1.4.5.3 Primer pravnozgodovinske obdelave simbola pravičnosti	51
1.4.5.4 Narativno-interpretativni pristop kot vzvod pravne znanosti	52
1.4.5.4.1 Bren in obleganje Rima	53

1.4.5.4.2	Interpretacija odlomka	55
1.5	Pravna zgodovina in druge pravne akademske vede	57
2	OD PRVOBITNE SKUPNOSTI DO PRVIH CIVILIZACIJ	59
3	PRAVO V STARI GRČLIJI IN RIMU	67
3.1	Pravo stare Grčije	69
3.1.1	Splošno.....	70
3.1.1.1	O pomenu in zmotah grške kulture in njenem vplivu na pravo.....	73
3.1.1.2	Primeri najstarejših grških primarnih pravnih virov	77
3.1.1.3	Odlomki iz starogrške politične in pravne misli... ..	80
3.1.2	Kratek zgodovinski pregled	81
3.1.3	Šparta.....	85
3.1.3.1	Nastanek in razvoj špartanske države	85
3.1.3.1.1	Plutarhova biografija Likurga kot vir špartanskega prava.....	86
3.1.3.2	Državna ureditev Šparte.....	87
3.1.3.3	Osnovne značilnosti špartanskega prava	88
3.1.4	Atene	89
3.1.4.1	Nastanek atenske države.....	89
3.1.4.1.1	Od Tezeja do Solona	90
3.1.4.1.2	Solonove reforme	90
3.1.4.1.3	Klejsten in nadaljnja demokratizacija Aten	91
3.1.4.2	Državna ureditev Aten v obdobju demokracije ...	92
3.1.4.3	Atensko pravo	94
3.1.4.3.1	Pravni položaj prebivalcev	94
3.1.4.3.2	Civilno pravo.....	96
3.1.4.3.3	Kazensko pravo.....	98
3.1.4.3.4	Organiziranost sodišč in sodni postopek.....	99
3.1.5	Gortinski zakonik kot primer ohranjenih primarnih pravnih virov	100
3.1.5.1	Izbrani izseki iz Gortinskega zakonika.....	102
3.1.6	Helenistične države	102
3.1.6.1	Zgodovinski pregled.....	103
3.1.6.2	Osnovne značilnosti helenističnih monarhij	104
3.2	Rimsko pravo	106
3.2.1	Uvodna opomba	106
3.2.2	Splošno.....	107
3.2.3	Razvoj rimske države	109

3.2.4	Razvoj rimskega prava	114
3.2.4.1	Civilnopravna doba	114
3.2.4.1.1	Izbrani odlomki iz civilnopravne dobe.....	116
3.2.4.2	Pretorska doba	117
3.2.4.2.1	Izbrani odlomki iz pretorske dobe	119
3.2.4.3	Klasična doba	121
3.2.4.3.1	Izbrani odlomki iz klasične dobe.....	123
3.2.4.4	Postklasična doba.....	124
3.2.4.4.1	Izbrani odlomki iz postklasične dobe.....	126
3.2.4.5	Justinijanska doba	126
3.2.4.5.1	Izbrani odlomki iz justinijanske dobe.....	129
3.2.5	Nekaj smernic razvoja rimskega prava po posamičnih področjih	130
3.2.5.1	Osebnostno pravo.....	130
3.2.5.2	Stvarno pravo	131
3.2.5.3	Dedno pravo	133
3.2.5.4	Obveznostno pravo	134
3.2.5.5	Kazensko in javno pravo.....	135
4	SREDNJEVEŠKO PRAVO	139
4.1	Iz plemenske ureditve v fevdalizem.....	141
4.1.1	Temeljne zgodovinske in pravne značilnosti zgodnjega srednjega veka.....	141
4.1.2	Germanska prava in pravni viri	146
4.1.2.1	Odlomki iz posamičnih germanskih prav	148
4.1.3	Frankovska država.....	150
4.1.3.1	Nastanek in krajši zgodovinski razvoj	151
4.1.3.2	Družbena in državna ureditev.....	151
4.1.3.3	Pravni viri frankovskega prava	152
4.1.3.4	Glavne značilnosti frankovskega prava po pravnih področjih.....	153
4.1.3.5	Sodstvo in sodni postopki	155
4.1.3.5.1	Odlomki iz frankovskih pravnih virov.....	156
4.1.4	Bizanc.....	157
4.1.4.1	Nastanek in krajši zgodovinski razvoj	157
4.1.4.2	Državna ureditev	158
4.1.4.3	Posebnosti bizantinskega agrarnega sistema.....	159
4.1.4.4	Splošne značilnosti bizantinskega prava in temeljni pravni viri.....	160
4.1.4.5	Glavne značilnosti bizantinskega prava po pravnih področjih	162

4.1.4.5.1	Odlomki iz bizantinskih pravnih virov.....	164
4.1.5	Zgodnji srednji vek in Slovenci oziroma Slovani ..	165
4.1.5.1	Odlomki iz zgodnjih slovanskih virov	170
4.2	Visoko- in poznosrednjeveški fevdalizem	171
4.2.1	Splošno o pravu in obdobju	171
4.2.1.1	Fevdalizem kot vodilo srednjeveškega prava.....	175
4.2.1.2	Primarni viri iz teorije srednjeveškega prava	178
4.2.2	Osebna odvisnost razmerij	181
4.2.3	Premoženjska razmerja	182
4.2.4	Patrimonializacija oblasti	186
4.2.5	Partikularnost prava in pravni pluralizem	187
4.2.6	Odlomki iz posamičnih pravnih virov srednjeveškega prava.....	188
4.2.7	Združevanje na stopnji dežel kot prvi poskus preseganja pravne razdrobljenosti.....	189
4.2.7.1	Plemiška avtonomija	191
4.2.7.1.1	Primer Magne Charte	192
4.2.7.1.2	Odlomki iz posamičnih pravnih virov plemiške avtonomije.....	193
4.2.7.2	Mestna avtonomija in mestno pravo.....	196
4.2.7.2.1	Odlomki iz posamičnih pravnih virov mestne avtonomije.....	200
4.2.7.3	Avtonomija na podeželju.....	203
4.2.7.3.1	Odlomki iz posamičnih pravnih virov podeželske avtonomije.....	205
4.2.8	Cerkveno in kanonsko pravo	206
4.2.8.1	Termin verskega, ekleziastičnega, cerkvenega in kanonskega prava	206
4.2.8.2	Zgodovina in razvoj kanonskega prava	209
4.2.8.3	Odlomki iz pravnih virov kanonskega prava	211
4.2.9	Recepција rimskega prava	213
4.2.9.1	Odlomki iz pravnih virov glosatorjev in postglosatorjev	216
4.2.10	Judovsko pravo kot ločena pravna smer v Evropi .	217
4.2.10.1	Splošno.....	219
4.2.10.2	Sveto besedilo kot glavni vir prava.....	219
4.2.10.2.1	Primer bibličnih zapovedi iz petega poglavja pete Mojzesove knjige	222
4.2.10.3	Dopolnilni viri prava	223
4.2.10.4	Razmerje med pravnimi viri	224
4.2.10.5	Od hebrejskega do judovskega prava	225

4.2.11	Visoki in pozni srednji vek in Slovenci.....	226
4.2.12	Utrinki iz posameznih pravnih panog	234
4.2.12.1	Civilno pravo.....	234
4.2.12.2	Kazensko pravo.....	236
5	PRAVO NOVEGA VEKA	239
5.1	Od zgodnje moderne države do absolutizma	242
5.1.1	Prehod iz srednjega veka v zgodnji novi vek	242
5.1.2	Značilnosti zgodnjenovoveške države	245
5.1.2.1	Nekatere specifike upravno- in ustavnopolitičnega razvoja	246
5.1.2.2	Vojaška obveznost in davčno pravo	248
5.1.2.3	Od deželnih zborov do stanov.....	250
5.1.2.4	Zgodnjenovoveški razmisleki o pravu.....	252
5.1.2.5	Zgodnjenovoveške trgovske republike kot predhodna pojavna oblika kapitalistične države.....	253
5.1.2.5.1	Serena republika	255
5.1.2.5.2	Nizozemska od tulipanov do korporacij.....	261
5.1.2.6	Pravni viri iz tega obdobja.....	266
5.1.3	Značilnosti absolutistične države.....	269
5.1.3.1	Pojavne oblike absolutistične države	271
5.1.3.2	Začetki in razvoj birokratskega aparata.....	272
5.1.3.3	Začetki lokalne samouprave.....	273
5.1.3.4	Kodifikacije prava ob koncu zgodnjega novega veka	277
5.1.3.5	Primarni viri iz obdobja absolutizma	280
5.1.4	Osnovne značilnosti posamičnih pravnih panog ..	285
5.1.4.1	Civilno pravo.....	285
5.1.4.2	Kazensko pravo.....	287
5.2	Absolutizem, parlamentarizem in razsvetljeni absolutizem na primerih Francije, Anglije in habsburške monarhije	288
5.2.1	Francija in razvoj absolutizma.....	289
5.2.1.1	Francija od stoletne vojne do absolutizma.....	289
5.2.1.2	Ancien régime.....	291
5.2.1.3	Francosko razsvetljenstvo.....	299
5.2.1.4	Preostale evropske države prevzamejo, spremenijo ali odklonijo francoski vladarski model.....	303
5.2.1.5	Primarni viri iz pravne zgodovine zgodnjenovoveške Francije	304

5.2.2	Združeno kraljestvo in razvoj precedenčnega prava.....	305
5.2.2.1	Ločena (pravna) pot Anglije.....	306
5.2.2.2	Precedenčno pravo.....	309
5.2.2.3	Equity law (pravo pravičnosti)	311
5.2.2.4	Statute law (zakonsko pravo).....	313
5.2.2.5	Posamezna pravna področja.....	314
5.2.2.6	Struktura uprave in sodstva.....	316
5.2.2.7	Razvoj parlamentarizma in angleški eksepacionalizem.....	317
5.2.2.8	Primer angleških pravnih virov iz tega obdobja... ..	320
5.2.3	Habsburške dedne dežele in pravo na Slovenskem	322
5.2.3.1	Splošni oris zgodovine Svetega rimskega cesarstva (nemške narodnosti) in habsburških dednih dežel v zgodnjem novem veku.....	322
5.2.3.2	Od skupka dežel do habsburške monarhije.....	326
5.2.3.3	Habsburška monarhija in prehod v avstrijski (razsvetljeni) absolutizem.....	333
5.2.3.4	Primeri pravnih virov s poudarkom na razvoju na Slovenskem	339
6	PRAVO V MEŠČANSKI DOBI	345
6.1	Splošno o pravu v meščanski dobi.....	347
6.1.1	Oris obdobja	347
6.1.2	Posamične posebnosti v pravni kulturi	348
6.1.2.1	Državna ureditev	348
6.1.2.2	Razvoj človekovih pravic	355
6.1.2.3	Kazensko pravo	358
6.1.2.4	Civilno pravo	362
6.2	Konstitucionalizem in ustava ZDA	368
6.2.1	Zgodovinske okoliščine	368
6.2.2	Nastanek ZDA in sprejetje ustave ter ameriškega precedenčnega prava.....	370
6.2.3	Ustava in pravo ZDA v teoriji in praksi	374
6.2.4	Izseki iz posamičnih zgodnjih virov prava ZDA... ..	378
6.3	Pravo in francoska revolucija	381
6.3.1	Francija med sistemom <i>ancien régime</i> , republiko in Napoleonom	382
6.3.2	Najpomembnejše težnje v pravu francoske revolucije	385

6.3.2.1	Primer širitve francoskega pravnega in državnopoličnega sistema na prikazu sprememb v Ilirskih provincah	389
6.3.3	Dunajski kongres in kongresna Evropa	392
6.3.4	Primarni viri iz obdobja francoske revolucije in napoleonskega obdobja.....	394
6.4	Nemško in avstrijsko pravo	399
6.4.1	Od Svetega rimskega cesarstva do dveh nemških držav	400
6.4.2	Razvoj Prusije in pruske državnopravniške tradicije	401
6.4.2.1	Posebnosti nemške pravne kulture	406
6.4.2.2	Primarni viri iz pruske in nemške pravne zgodovine	408
6.4.3	Avstrija med univerzalizmom in etničnimi trenji..	411
6.4.3.1	Pravo na Avstrijskem.....	413
6.4.3.2	Primarni viri iz avstrijske pravne zgodovine.....	421
6.5	Specifika razvoja posamičnih pravnih sistemov v preostalih (evropskih) državah	425
6.5.1	Združeno kraljestvo in razvoj parlamentarizma v devetnajstem stoletju	426
6.5.1.1	Združeno kraljestvo in <i>Pax Britannica</i>	426
6.5.1.2	Vloga zakonodaje in precedensa v devetnajstem stoletju	428
6.5.2	Carska Rusija in nasprotovanje reformam.....	432
6.5.2.1	Rusija in avtoritarna oblast	433
6.5.2.2	Pregled razvoja v devetnajstem stoletju	436
6.5.2.3	Primarni viri iz pravne zgodovine Rusije v devetnajstem stoletju	438
6.5.3	Osmanska Turčija in širitev evropskega prava na Vzhod	440
6.5.3.1	Osmanska pravna tradicija pred devetnajstim stoletjem.....	440
6.5.3.2	Pravna reforma v turški državi pod kemalizmom	442
6.5.3.3	Posledice reform za Turčijo in islamski svet	446
6.5.4	Triumf imperializma in širitev evropskega prava..	447
6.5.4.1	Splošne težnje v Magrebu, na Bližnjem vzhodu in v Afriki	448
6.5.4.1.1	Islam in razvoj šeriatskega prava	448

6.5.4.1.2	Nastanek in krajši zgodovinski razvoj arabske države.....	448
6.5.4.1.3	Družbena in državna ureditev	449
6.5.4.1.4	Izbrani izseki o virih in naravi uporabe islamskega šeriatskega prava	450
6.5.4.1.5	Šeriatsko pravo in njegovi viri.....	451
6.5.4.1.6	Nekatere značilnosti šeriatskega prava po pravnih področjih.....	452
6.5.4.1.7	Evropeizacija pravne pokrajine	454
6.5.4.2	Evropsko pravo in indijski subkontinent ter jugovzhodna Azija	456
6.5.4.2.1	Pravo in vera v Indiji.....	457
6.5.4.2.2	Darma, arta in kama kot vodilna načela hindujskega prava	458
6.5.4.2.3	Viri hindujskega prava.....	459
6.5.4.2.4	Nekateri vidiki hindujskega prava v praksi	461
6.5.4.2.5	Prihod Britancev.....	462
6.5.4.3	Države Daljnega vzhoda prevzamejo evropsko pravo.....	465
6.5.4.3.1	Posebnost daljnovzhodne pravne kulture	465
6.5.4.3.2	Naravni red in negacija prava	466
6.5.4.3.3	Konfucijsko-legalistični dualizem vzhodnih prav ..	468
6.5.4.3.4	Konfucijevi nauki kot viri daljnovzhodne pravne tradicije	471
6.5.4.3.5	Mirno reševanje sporov in poravnava kot norma..	473
6.5.4.3.6	Primat kazenskopravne tradicije	475
6.5.4.3.7	Kitajska in stoletje sramu	475
6.5.4.3.8	Vzpon in padec Japonskega cesarstva	478
6.5.4.3.9	Primarni viri iz pravne zgodovine daljnovzhodnega prostora v devetnajstem stoletju	481
6.5.4.4	Monrojeva doktrina in širitev pravne kulture ZDA v Južni Ameriki.....	484
7	PRAVO MED TOTALITARIZMOM IN DEMOKRACIJO	487
7.1	Oktobrska revolucija in nastanek socialističnega prava	490
7.1.1	Rusko carstvo v primežu revolucij	490
7.1.2	Marksizem in njegovo pravo kot temelj sovjetskega državnopravnega sistema	493
7.1.2.1	Ustave iz let 1918, 1924 in 1936.....	495
7.1.2.2	Splošne pravne težnje v socialistični državi	498

7.1.2.3	Primarni pravni viri socialističnega prava.	502
7.2	Fašistično pravo.	506
7.2.1	Porast fašizma v zgodnjem dvajsetem stoletju	506
7.2.2	Nemčija od Weimarske republike do nacizma	508
7.2.3	Nacistično pravo v teoriji in praksi.	510
7.2.4	Primarni viri iz zgodovine fašističnega prava.	515
7.3	Pravo na zahodu kot branik demokracije.	518
7.3.1	Splošne pravne težnje v zahodnih državah po prvi svetovni vojni.	520
7.3.2	Harmonizacija prava.	520
7.3.3	Človekove pravice in ustavno sodstvo.	523
7.3.4	Boj žensk za volilno pravico.	525
7.3.5	Mednarodno pravo.	526
7.3.5.1	Začetki ustaljenega mednarodnega prava.	527
7.3.5.2	Društvo narodov.	528
7.3.5.3	Povojne mirovne pogodbe.	530
7.3.5.3.1	Versajska mirovna pogodba.	531
7.3.5.3.2	Saintgermainška mirovna pogodba.	531
7.3.5.3.3	Trianonska mirovna pogodba.	533
7.3.5.3.4	Neuljska, Sevreška in Lozanska mirovna pogodba.	533
7.3.5.3.5	Koroški plebiscit.	534
7.3.5.3.6	Rapalska pogodba.	535
7.3.6	Primarni viri iz prava demokratičnih držav medvojnege obdobja.	536
7.4	Pravo v prvi Jugoslaviji.	544
7.4.1	Država SHS.	545
7.4.2	Kraljevina SHS.	547
7.4.3	Vidovdanska ustava.	548
7.4.4	Šestojanuarska diktatura in nastanek Kraljevine Jugoslavije.	550
7.4.5	Jugoslavija v primežu nacionalnih kriz.	554
7.4.6	Pravna območja in poenotenje prava.	555
7.4.7	Pravni viri za obdobje prve Jugoslavije.	560
7.5	Pravo po drugi svetovni vojni in nadaljnji razvoj mednarodnopravnega reda.	565
7.6	Povojno pravo na Zahodu.	567
7.6.1	Organizacija združenih narodov (OZN).	570
7.6.2	OZN in človekove pravice.	573

7.6.3	Nürnberški procesi in Tokijski tribunal kot osnova za razvoj mednarodnega kazenskega sodstva	574
7.6.4	Pot do Evropske unije	579
7.6.5.	Primarni viri za povojno pravo na Zahodu	586
7.7	Pravo v socialističnem bloku	592
7.7.1	Razvoj socializma	592
7.7.2	Značilnosti socialističnega prava po drugi svetovni vojni	599
7.7.3	Primarni viri socialističnega prava po drugi svetovni vojni	600
7.8	Pravo v drugi Jugoslaviji in pot k pravu v samostojni slovenski državi	603
7.8.1	Razvoj med drugo svetovno vojno	603
7.8.2	Razvoj oblasti v Sloveniji in Jugoslaviji	605
7.8.3	Razvoj jugoslovanske države in njenega pravnega reda glede na razvoj jugoslovanske ustavnosti....	607
7.8.3.1	Ustava iz leta 1946	607
7.8.3.2	Ustavni zakon iz leta 1953	616
7.8.3.3	Ustava iz leta 1963	619
7.8.3.4	Ustava iz leta 1974.....	620
7.8.4	Gibanje neuvrščenih	623
7.8.5	Razpad Jugoslavije in proces osamosvajanja Slovenije.....	626
7.8.6	Primarni viri iz jugoslovanskega in slovenskega prava.....	631
8	ZAKLJUČEK	643
	Priloga: Neevropski pravni viri iz obdobja prvih civilizacij.....	649
	Literatura	669
	Stvarno kazalo.....	685
	Recenziji	717

Recenziji

Knjiga *Evropska pravna zgodovina: Temeljni pregled s poudarkom na angleškem, francoskem in nemškem prostoru* ter poglavja o pravni zgodovini na Slovenskem je zelo obsežno znanstveno delo, v katerem je podan širok pregled pravnega razvoja v evropskem prostoru od samih začetkov prvih civilizacij in vse do devetdesetih let 20. stoletja. Pri tem je bistveno, da sta avtorja v uvodnem delu poleg pravnega razvoja posameznih držav obravnavala tudi pomembne teme, kot so značilnosti pravne zgodovine, njene metode, razlike med pravno zgodovino in drugimi pravnimi disciplinami, ter se dotaknila tudi pomena pravne zgodovine v pravnem izobraževanju. Tak pristop v celoti ustreza značilnostim sodobnega učbenika iz pravne zgodovine.

Pri obravnavi konkretnih pravnozgodovinskih vsebin avtorja predstavitev začneta z obravnavo pravne zgodovine antične Grčije in Rima, nato pa preideta na pregled pravne zgodovine številnih evropskih držav v srednjem veku in zgodnjem novem veku vse do začetka devetdesetih let 20. stoletja. V knjigi so tako predstavljene temeljne značilnosti pravnih sistemov najpomembnejših evropskih držav, kot so Anglija, Francija in Nemčija, poleg tega pa je podan tudi prikaz pravnega razvoja nekaterih drugih držav, na primer Nizozemske. Ta v osnovi evropocentrični pristop je obogaten s širšo predstavitvijo vpliva evropskih kolonialnih sil in njihovega prava na druge celine, na primer na Magreb, Bližnji vzhod, Afriko, Indijo, jugozahodno Azijo itd. Pri tem je pomembno, da so poleg teh vplivov v knjigi obravnavane tudi nekatere pravne posebnosti teh držav. Tako knjiga presega evropski okvir in se približa delom, ki se ukvarjajo s svetovno pravno zgodovino. Poleg transnacionalnega pristopa pa je delo *Evropska pravna zgodovina* v veliki meri prilagojeno slovenskemu bralcu in potrebam slovenskih študentov, saj obravnava tudi tematiko slovenske pravne zgodovine. Tak pristop je razviden iz pogostejše uporabe pravnih virov s slovenskega območja pri obravnavi srednjega veka in zgodnjega novega veka, še posebej pa izstopa pri obravnavi pravnozgodovinske tematike 20. stoletja. To se na primer kaže v podrobnejši obravnavi položaja slovenskega državnega ozemlja v okviru Države Slovencev, Hrvatov in Srbov, nato Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev ter Kraljevine Jugoslavije in tudi v obdobju socialistične Jugoslavije.

Poleg tega, da knjiga ponuja zelo širok pregled pravnega razvoja v evropskem prostoru, se njena pomembna posebnost in vrednost kaže tudi v bogatem navajanju pravnih virov. Ti viri so praviloma navedeni na koncu vsake večje vsebinske enote. Tako imajo študenti in drugi bralci možnost dodatno spoznati vire, uporabljene v delu, ter pridobiti bolj plastičen vpogled v problematiko, ki jo avtorja obravnavata. Takšen način obravnave pomembno prispeva h kakovosti in zanimivosti celotne knjige, hkrati pa omogoča uporabo učbenika pri različnih oblikah pouka, kot so seminarji ali vaje iz pravne zgodovine. Študentom in drugim bralcem bo v pomoč tudi številna literatura, navedena v učbeniku, velika prednost pa je tudi zelo obsežno kazalo pojmov, krajev in imen.

Na koncu velja poudariti, da je knjiga Evropska pravna zgodovina zelo dragoceno znanstveno delo, ki na sistematičen in sodoben način obravnava pravnozgodovinsko tematiko. Prepričan sem, da bo ta knjiga študentom v veliko pomoč pri usvajanju pravnozgodovinskih vsebin. Prav tako pa sem prepričan, da bo – glede na pregleden in zelo širok zajem pravnega in državnega razvoja – knjiga zanimiva tudi širšemu krogu bralcev.

izv. prof. dr. sc. Ivan Kosnica
Predstojnik Katedre za zgodovino hrvaškega prava in države
Pravna fakulteta Univerze v Zagrebu

Zagreb, 24. aprila 2025

Pravna zgodovina je sestavni del izobraževanja pravnikov, saj je poznavanje razvoja nacionalnega in evropskega prava ter tudi razvoja prava v širšem svetovnem merilu nujen pogoj za razumevanje in uporabo sodobnega prava ter za ustrezen odnos do njega.

Glede na temeljne značilnosti pravne zgodovine kot znanstvene in učne discipline, ki se ukvarja z raziskovanjem in predstavljanjem razvoja pravnih virov, institucij, idej, vrednot ter celovitih pravnih ureditev v njihovem družbenem okolju, sta Marko Novak in David Vidmar na znanstveno in didaktično ustrezen način, s kombinacijo teoretičnega znanja in konceptov ter ob upoštevanju običajne periodizacije zgodovine prava in države, pripravila učbenik Evropska pravna zgodovina.

Knjiga prinaša pregled razvoja pravnih sistemov, ki so nastali na evropski celini, obenem pa je dopolnjena z vpogledom v pravni razvoj pravnih sistemov zunaj Evrope – bodisi tistih, ki so vplivali na evropski razvoj, bodisi tistih, ki jih je zaznamoval vpliv evropskega prava oziroma evropske pravne tradicije in kulture. Tako ponuja študentom in tudi drugim zainteresiranim bralcem široko pravno znanje. Avtorja poleg obravnave pojavnih oblik države z razlago osnovnih družbeno-gospodarskih in političnih dogajanj ter pomembnih tokov v razvoju evropske kulturne, intelektualne in verske zgodovine obravnavata tudi razvoj posameznih pravnih vej ter značilnih pravnih institucij in načel.

Z vključevanjem izbranih pravnih besedil, ki so relevantna za vsebino posameznih poglavij in podpoglavij, spodbujata bralca k razmišljanju, samostojnemu razumevanju prebranega in nadaljnjemu razvijanju zanimanja za razvoj prava.

Posebno pomembno in koristno je v tem pregledu pravne zgodovine umeščanje slovenske pravne zgodovine v evropski kontekst, saj to omogoča boljše razumevanje slovenskega pravnozgodovinskega razvoja skozi stoletja ter današnjega pravnega reda, ki se je oblikoval po osamosvojitvi in vstopu v Evropsko unijo.

Učbenik temelji na tradiciji in delih vrhunskih slovenskih pravnih zgodovinarjev starejše in mlajše generacije ter tudi na sorodni literaturi evropskih pravnih zgodovinarjev. Vendar sta avtorja s širino svojega znanja in zanimanja nedvomno pomembno prispevala k sistematizaciji te izjemno obsežne snovi.

prof. dr. sc. Mirela Krešić
Pravna fakulteta Univerze v Zagrebu

Zagreb, 21. aprila 2025